İbn Haldun Çalışmaları Dergisi / *Journal of Ibn Haldun Studies*
11 (Arabuluculuğun Geleceği III Sempozyumu Özel Sayısı) 2026, 53-65
Araştırma Makalesi / *Research Article* DOI: 10.36657/ihcd.2026.157

Arabuluculuğun Etik ve Davranış Standartları Yönünden Singapur Sözleşmesi*

The Singapore Convention in Terms of Ethical and Conduct Standards for Mediation

Özlem Bora
Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Türkiye
oznehukukofisi@gmail.com

Geliş Tarihi: 21 Haziran 2026 Kabul Tarihi: 14 Temmuz 2026 Yayın Tarihi: 28 Ekim 2026

Öz: Bu çalışma, Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'nin (Singapur Sözleşmesi) arabulucu etik standartlarına ilişkin hükümlerini ve bunların sınır ötesi icra edilebilirlik üzerindeki etkilerini incelemektedir. Özellikle Sözleşme'nin 5/(1)(e) maddesi kapsamında arabulucunun uygulanabilir etik standartları ciddi şekilde ihlal etmesi ve bu ihlalin sulh anlaşmasının yapılmasını etkilemesi hâlinde hukuki yola başvurunun reddedilebilmesi değerlendirilmiştir. Çalışmada, arabuluculuk süreçlerinde uygulanacak etik standartların farklı hukuk sistemlerinde değişiklik göstermesinin yol açtığı belirsizlikler ile bu durumun milletlerarası sulh anlaşmalarının icrası üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Ayrıca, Sözleşme'nin 5. maddesine yöneltilen doktrinsel eleştiriler analiz edilmekte ve Türkiye Arabulucular Etik Kuralları'nın Singapur Sözleşmesi bağlamındaki önemi vurgulanmaktadır. Sonuç olarak, etik standartların açık, öngörülebilir ve uluslararası uygulamayla uyumlu şekilde geliştirilmesinin, arabuluculuk yoluyla varılan sulh anlaşmalarının güvenilirliği ve icra edilebilirliği açısından temel bir gereklilik olduğu ortaya konulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Sınır Ötesi Arabuluculuk, Milletlerarası Arabuluculuk, Singapur Sözleşmesi, Etik Standartlar, Ret Sebepleri

Abstract: *This study examines the provisions of the United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation (the Singapore Convention) concerning mediator ethical standards and their impact on cross-border enforceability. In particular, it evaluates the possibility of refusing recourse to legal remedies under Article 5(1)(e) of the Convention where a mediator has committed a serious breach of the applicable ethical standards and that breach has influenced a party's decision to enter into the settlement agreement. The study addresses the uncertainties arising from differences in the ethical standards applicable to mediation processes across various legal systems and considers the implications of such differences for the enforcement of international settlement agreements. It also analyses the*

ORC-ID: Ö. Bora 0009-0007-6372-3678

* Bu makale, 17-19 Nisan 2026 tarihinde gerçekleştirilen Arabuluculuğun Geleceği III Sempozyumunda sunulan bildiriye dayanılarak hazırlanmıştır.

doctrinal criticisms directed at Article 5 of the Convention and highlights the significance of the Turkish Mediators' Code of Ethics within the framework of the Singapore Convention. The study concludes that the development of ethical standards in a manner that is clear, predictable, and consistent with international practice is a fundamental requirement for ensuring the reliability and enforceability of settlement agreements reached through mediation.

Keywords: *Cross-Border Mediation, International Mediation, Singapore Convention, Ethical Standards, Grounds for Refusal*

1. Giriş

Uyuşmazlıkların çözümünde ve özellikle arabuluculukta tarafların özgüvenle ve empatik şekilde tepki vermeleri hâlinde ihtiyaçlarını daha adil şekilde karşılamaları olasıdır (Bush ve Folger, 2013). Uyuşmazlıkların çözümü ve çatışmaların yönetimi günümüzde her toplumun hedefi hâline gelmiş ve uluslararası boyut kazanmıştır. Alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri, uluslararası ticaret hacminin artması ve sınır ötesi ticari ilişkilerin karmaşıklaşmasıyla birlikte çağımızda küresel uyuşmazlık çözüm sisteminin vazgeçilmez unsurlarından biri hâline gelmiştir. Özellikle arabuluculuk, taraf iradesine dayalı yapısı, esnek prosedürü, gizlilik ilkesi ve ticari ilişkilerin devamlılığını destekleyen özellikleri sayesinde milletlerarası ticari uyuşmazlıkların çözümünde giderek daha fazla tercih edilmektedir. Bununla birlikte arabuluculuk faaliyetlerinin ulusal sınırları aşan bir karakter kazanması, arabuluculuk sonucunda ulaşılan sulh anlaşmalarının farklı devletlerde tanınması ve icra edilmesi konusunda ortak bir hukuki çerçeve ihtiyacını da beraberinde getirmiştir.

Arabuluculuk Sonucunda Yapılan Milletlerarası Sulh Anlaşmaları Hakkında Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (United Nations Convention on International Settlement Agreements Resulting from Mediation), milletlerarası nitelik taşıyan ticari uyuşmazlıklara dair arabuluculuk süreçlerinde öngörülebilirliği ve sınır ötesi arabuluculuğun gelişmesini hedeflemektedir. "Singapur Sözleşmesi" olarak da anılan bu sözleşme, Türkiye'de 11 Nisan 2022 tarihinde yürürlüğe girmiş bulunmaktadır. Singapur Sözleşmesi'nin imzaya açıldığı tarihten itibaren 7 yıl gibi kısa bir süre geçmiş olmasına rağmen çalışmamızın tamamlandığı tarih itibariyle farklı coğrafyalardan toplam 60 devlet tarafından imzalanmıştır ki uluslararası arenadaki sözleşmeler açısından devletlerin bu desteği çok önemli bir başarıdır.

Singapur Sözleşmesi yalnızca sulh anlaşmalarının icra edilebilirliğini düzenlemekle yetinmemiş, aynı zamanda arabuluculuk sürecinin bütünlüğünü ve güvenilirliğini korumaya yönelik çeşitli güvencelere de yer vermiştir. Bu bağlamda Sözleşme'nin 5. maddesinde düzenlenen hukuki yardıma veya icraya ilişkin ret sebepleri, arabuluculuk

sürecinin dürüstlük, tarafsızlık ve güven esaslarına uygun şekilde yürütülmesini sağlamayı hedeflemektedir. Özellikle 5/(1)(e) hükmü, arabulucu tarafından uygulanabilir standartların ciddi şekilde ihlal edilmesi ve bu ihlalin tarafların sulh anlaşmasını kabul etmesinde belirleyici bir etki yaratması hâlinde, sulh anlaşmasının icrasının reddedilebilmesine imkân tanımaktadır. Böylece Sözleşme, arabuluculuk faaliyetinin yalnızca sonuç odaklı değil, aynı zamanda süreç odaklı bir denetime de tabi tutulabileceğini kabul etmektedir. Ancak söz konusu düzenleme çeşitli teorik ve pratik tartışmaları da beraberinde getirmektedir. İlk olarak, arabulucuya uygulanacak etik ve mesleki standartların uluslararası düzeyde yeknesak bir şekilde belirlenmemiş olması, aynı davranışın farklı hukuk sistemlerinde farklı sonuçlara yol açabilmesi riskini ortaya çıkarmaktadır. Arabuluculuğun doğası gereği farklı hukuki geleneklerden, kültürel yapılardan ve ekonomik sistemlerden gelen tarafları bir araya getirmesi, hangi standartların uygulanacağı ve bu standartların ihlalinin nasıl değerlendirileceği hususlarında önemli belirsizlikler yaratmaktadır. Özellikle aynı sulh anlaşmasının birden fazla devlette icra edilmesinin talep edilebildiği durumlarda, farklı standartların çatışması ihtimali daha da belirgin hâle gelmektedir.

Türk hukuku açısından değerlendirildiğinde, Türkiye Arabulucular Etik Kuralları'nın (T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı [ADB], 2022) büyük ölçüde karşılaştırmalı hukuk deneyimlerinden yararlanılarak oluşturulduğu görülmektedir. Eşitlik, tarafların kendi kararlarını verebilmesi, tarafsızlık, çıkar çatışmasından kaçınma, özen yükümlülüğü, reklam yasağı, gizlilik ve mesleki yeterlilik gibi temel ilkeler, arabuluculuk faaliyetinin güvenilirliğini ve meşruiyetini sağlayan başlıca etik dayanakları oluşturmaktadır. Arabuluculukta temel gaye uyuşmazlığın çözümüdür (Erol, 2018). Bununla birlikte, özellikle dava şartı arabuluculuk uygulamasında ortaya çıkan sorunlar ile milletlerarası ticari uyuşmazlıklara ilişkin güncel ihtiyaçlar dikkate alındığında, mevcut etik kuralların Türk hukuk sisteminin dinamikleri doğrultusunda yeniden değerlendirilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışma, Singapur Sözleşmesi'nin 5/(1)(e) hükmü kapsamında arabuluculuk süreçlerinde etik standartların ihlalinin hukuki sonuçlarını incelemeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda arabuluculukta etik standart kavramı ve bu standartların kaynakları değerlendirilecek olup öğretide ileri sürülen eleştiriler de analiz edilecektir. Çalışmada Türk hukukundaki arabuluculuk mesleğine ait etik düzenlemeler, Singapur Sözleşmesi perspektifinden ele alınarak uluslararası icra edilebilirlik bakımından taşıdığı önem ortaya konulacaktır.

2. Arabuluculukta Etik ve Davranış Standartlarının Teorik Temelleri

2.1. Arabuluculuk Etiği Kavramı

2.1.1. Arabuluculuk Yönteminde Meslek Etiği

Arabuluculukta etik kavramı, arabuluculara mesleklerinin icrası sırasında rehberlik etmek ve kamusal güveni artırmak amacını taşımaktadır. Etik kurallar bir bütün olarak görülmeli ve hiyerarşik bir sıralamaya tabi tutulmamalıdır. Ancak etik ilkeler ile mevzuat arasında bir çelişki yaşanması hâlinde mevzuatın esas alınması gerekliliği tartışmasızdır (Işıktaç, 2014).

Arabulucunun en önemli görevi etik ve temel ilkeleri de muhafaza ederek tarafları anlaşma masasında tutabilmesidir (Büyükay, 2018). Arabulucu taraflar arasında sağlıklı bir şekilde iletişim kurabilmesi adına çözüm sürecini şahsen ve özenle yürütmelidir (Büyükay, 2018; Koçyiğit ve Bulur, 2019). Arabulucu rolünü, iş ortağı ya da asistanına devretmemelidir (Büyükay, 2018). Arabulucunun davranış standartları arasında bilgilendirme yükümlülüğü de önemli bir rol oynar. Arabuluculuk süreci, esasları ve sonuçları hakkında tarafları aydınlatmalıdır.

2.1.2. Arabuluculuk Davranış Standartlarının ve Etik İlkelerin Uyuşmazlık Çözümündeki İşlevi

Arabuluculuk güven ilişkisine dayalı bir süreç olduğundan arabulucunun sağlam karaktere, iyi ahlaka ve dürüst bir yapıya sahip olması aranır (Tanrıver, 2022). Nitekim arabuluculuk siciline kayıt şartlarını düzenleyen 6325 sayılı Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu 20. maddesinin (ç) bendinde belli suçlardan mahkûm olmamak şartı da aranmıştır. Türk hukukunda arabulucu olmak için toplam 84 saatlik bir eğitim zorunlu tutulmuş olup, eğitim içeriği sadece arabuluculuğun temel bilgilerini değil, davranış psikolojisini, iletişim becerilerini, etik ile arabuluculuk ilkelerini ve müzakere tekniklerini de içermektedir (Tanrıver, 2022).

Arabulucu faaliyetini yürütürken sürecin başkanı, eğitimcisi, çözüm artırıcısı, gerçekçi düşünmenin temsilcisi, kusurları üstlenici ve yöntemin koruyucusu gibi çeşitli rolleri üstlenir (Kekeç, 2016). Arabulucunun mesleki başarısı için etkili ve ikna edici olması, zeki ve kolay anlaşılır olması, empatik olması, objektif davranması ve sabırlı olması gerekmektedir (Kekeç, 2016). Her arabulucunun hitabet sanatçısı, iletişimci, tiyatrocu ve sakinleştirici olması beklenemez. Ne var ki her arabulucunun müzakereci, teşvik edici, iş birlikçi ve barış yapıcı olması beklenir (Alikılıç, 2017). Sonuç olarak arabulucu davranış standartlarına ve etik ilkelere ne kadar uygun davranırsa uzlaşıya o oranda yakın olacağı şeklinde bir genelleme yapmak mümkündür.

2.2. Arabulucular için Temel Etik İlkeler

2.2.1. Tarafsızlık ve Bağımsızlık İlkesi

Arabulucunun ve uyuşmazlık taraflarının süreçte uyması gereken temel ilkelerin başında gizlilik, eşitlik ve gönüllülük gelmektedir (Aydın, 2022; Tanrıver, 2023). Arabulucunun taraflara ve kayıtlı olduğu kuruma karşı birtakım yükümlülükleri mevcut olup, bu yükümlülükleri; süreci sevk ve idare etme, tarafsız olma, tarafları bilgilendirme ve aydınlatma, sır saklama, görevini özenle ve şahsen yerine getirme, arabuluculuk tutanağı tutma, Adalet Bakanlığı, Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü'ne tutanağı gönderme, dosya saklama ve reklam yasağına uyma yükümlülüğü olarak genel olarak sınıflanabilir (Erdost, 2022; Sayın, 2021).

Arabulucu süreçte kolaylaştırıcı rol üstlenen bağımsız ve tarafsız üçüncü kişi konumundadır (Şahin Ceylan, 2009). Arabulucunun tarafsızlığı aslında uyuşmazlık taraflarının hissiyatı ile şekillenen ve somutlaşan bir kavramdır. Başka bir anlatımla tarafların değer yargılarına göre tarafsızlık değişken bir yapıya sahiptir (Kıyak, 2018). Arabulucunun özellikle açılış konuşması sırasında tarafsızlığına gölge düşürebilecek bir geçmişi varsa bu durumdan açılış konuşmasında bahsetmeli ve tarafları bilgilendirmelidir (Kıyak, 2018). Arabulucunun tarafsız ve bağımsızlığı aynı ofisi paylaştığı bir avukatın aynı uyuşmazlıkta tarafların vekilliğini yürütmesine de engel olmalıdır (Eminoğlu ve Erdoğan, 2020). Benzer şekilde arabulucunun daha sonra aynı arabuluculukta avukatlık, hakem, hâkim ya da bilirkişi gibi görevlerde bulunmasına engel bir ilke olarak da yorumlanmalıdır (Eminoğlu ve Erdoğan, 2020). Milletlerarası Ticaret Odası'nın (International Chamber of Commerce-ICC) arabulucu kuralları dahil uluslararası birçok kurumun kurallarında çözüm usullerini yöneten kişinin tarafsız olması gerektiği kararlaştırılmıştır (Polat, 2010; Zenginkuzucu, 2017).

2.2.2. Gizlilik İlkesi

Arabuluculuğun başarısı için arabulucu ile taraflar arasında bir güven köprüsü kurulmalıdır (Goodman, 2017a; Goodman, 2017b). Güven ilişkisi de gerek ortak ve gerekse özel oturumlarda arabulucu ile paylaşılan bilgi ve belgelerin onay alınmadan karşı tarafla paylaşılmamasını gerektirir (Goodman, 2017b). Gizlilik olmazsa ticari sırların, ticari ilişkilerin herkesin gözü önünde açıklanması ve bir kavga ortamının oluşması ile sürdürülemez ve onarılamaz bir ilişki yumağı meydana gelecektir (Ekmekçi ve diğerleri, 2018; Memiş, 2020). Arabuluculuk sonucunda uzlaşı sağlanabilmesi için tarafların sorunlarını, sorunların sebeplerini ve sorunların ortadan kaldırılması ihtimal ve çözüm önerilerini gizlilik güvencesi altında sunulabilmesi önem arz eder (Eren, 2016). Gizlilik ilkesi arabuluculuk sürecine katılan taraf, vekil, asistan dâhil herkesi bağlayan bir temel

ilke olup, söz konusu ilke herhangi bir kaygı duyulmadan sürece katılımı sağlar (Tunca, 2023). Arabuluculuk sürecinden sonra başka bir uyuşmazlık çözüm yöntemine başvurulması hâlinde gizlilik karşı yanca öğrenilen bilgilerin aleyhe kullanılmamasının teminatıdır (Kıyak, 2018). Gizliliğin arabulucu tarafından ihlali hâlinde arabulucunun cezai (Erdost, 2022) ve hukuki sorumluluğu (Azaklı Arslan, 2018; Erdost, 2022) gündeme gelecektir.

Gizlilik ilkesi mutlak bir ilke olmayıp, taraflar dilerlerse aksini kararlaştırabilirler. Türk hukukunda arabuluculuk sürecinde gizliliğin üç ayrı istisnası bulunmaktadır (Tunca, 2023); tarafların gizlilik ilkesini kaldırmış olmaları, arabuluculuk anlaşma belgesinin icrası için gerekli olan bilgilerin açıklanması ve kanunun emrettiği durumlar olarak özetlenebilir. İtalya'daki arabuluculuk mevzuatına baktığımızda kaynak Avrupa Birliği'nin 2008/52/EC sayılı Arabuluculuk Yönergesi'ndeki kamu yararı ve arabuluculuk anlaşma belgesinin icrası istisnası kabul edilmediği görülecektir (Tunca, 2023).

2.2.3. Eşitlik İlkesi, Yetkinlik, Mesleki Özen ve Menfaat Çatışmasından Kaçınma

Eşitlik temel bir ilke olup, arabulucunun uyuşmazlık tarafları arasında eşitliği gözetmesi aranır (Çırkan, 2021). Süreçte eşitliği bozan faktörler olarak mali güç, nüfuz, hukuki destek, ayrımcılık, cinsiyete dayalı güç dengesizliği sayılabilir (Çırkan, 2021). Arabulucunun süreç boyunca hiçbir çıkarının olmaması gerekir ve bu bağlamda her iki tarafla da eşit mesafededir (Eren, 2016).

Arabulucunun avukat sıfatıyla taraflara çifte hizmet sunması yani hukuki destek vermesi mümkün değildir (Eminoğlu ve Erdoğan, 2020). Taraflar arasında güç dengesizliği varsa ya da taraflar haklarının farkında olmadan sürece katılıyorlarsa arabulucunun en fazla yapacağı müdahale tarafın avukata danışmasını temin için sürece kısa süreliğine ara verilmesini sağlamak ya da adli yardım alınması için teşvik etmektir.

2.3. Uluslararası Arabuluculukta Etik Standartlara İlişkin Düzenlemeler

Arabuluculuk usulüne dair başlıca uluslararası kurallar olarak 1980 tarihli UNCITRAL (United Nations Commission on International Trade Law) Uzlaştırma Kuralları, 2002 ve 2018 tarihli UNCITRAL Model Kanun, Singapur Sözleşmesi, Milletlerarası Ticaret Odası Arabuluculuk Kuralları, Milletlerarası Yatırım Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi (International Centre for Settlement of Investment Disputes-ICSID) Arabuluculuk Kuralları ve İstanbul Tahkim Merkezi Arabuluculuk Kuralları sayılabilir (Yarar, 2023).

Arabuluculukta ahlaki normlar açısından ilk düzenleme Amerika Birleşik Devletleri Federal Arabuluculuk ve Uzlaştırma Servisi tarafından geliştirilmiş bulunmaktadır (Moore, 2016).

Günümüzde Birleşmiş Milletler Uluslararası Ticaret Hukuku Komisyonu Model Kanunu (United Nations Commission on International Trade Law Model Law), Uluslararası Arabuluculuk Enstitüsü (International Mediation Institute-IMI) Standartları, Arabulucular için Avrupa Davranış Kuralları (European Code of Conduct for Mediators), Uluslararası Barolar Birliği (International Bar Association-IBA) ve diğer uluslararası etik rehberler arabuluculuk mesleğine dair bir kısım etik standartlar içermekte ise de devletlerin üzerinde hemfikir olduğu etik uluslararası kodlar henüz oluşturulmuş değildir.

Singapur Sözleşmesi'nin 5/(1)(e) hükmünde geçerli etik standartların ihlali durumunda, tarafların kararı üzerinde önemli bir etkisi olması koşuluyla hukuki yola başvurunun reddedilebileceği düzenlenmiştir (Alexander ve diğerleri, 2022; Tan, 2022). Söz konusu düzenleme üç ayrı unsur içerir: arabulucu tarafından uygulanabilir standartların ihlali, ihlalin ciddi boyutta olması ve ihlal ile sulh anlaşması arasında nedensellik bağının bulunması (Köhler, 2023). Arabulucunun süreçteki hatalarında, ilgili davranış olmaksızın sulh anlaşmasının yapılıp yapılmayacağına dair değerlendirme kanıtlar esas alınarak yetkili makam tarafından yerine getirilecektir (Chua, 2019).

Arabuluculuk süreçlerinde uygulanabilir standartların yeknesak şekilde öngörülememesi nedeniyle arabulucunun davranışının farklı yargı alanlarında farklı standartlara göre değerlendirilmesi ve bu durumun da belirsizliğe yol açabilme riski mevcuttur (Köhler, 2023; Takahashi, 2020). Köhler'e (2023) göre arabuluculuk çözümlerinin meşruiyetinin garanti altına alınmasında vazgeçilmez rolü nedeniyle ilgili düzenlemeler yerindedir.

Bir diğer konu arabuluculuk standartlarında hangi ilke ve kuralların esas alınacağıdır. Bu bağlamda farklı hukuki, kültürel, ekonomik ve sosyal yapıya sahip devletler arasında yeknesaklığın sağlanıp sağlanamayacağı konusu önemlidir. Hatta aynı arabuluculuk oturumunda en az iki devlet bağlantısı ve çoğu zaman çok sayıda devlette icra edilebilirlik talebi dikkate alınırsa standartlar arası çelişki dahi kaçınılmaz olabilir. Arabuluculuk standartları arabuluculuk sözleşmesi, arabulucu sözleşmesi gibi ayrı ve taraflara özel sözleşmelerle düzenlenebileceği gibi, kurumsal standartlar (Birleşik Krallık'taki Aile Arabuluculuğu Konseyi-Family Mediation Council standartları gibi) ya da genel hukuk kuralları kanalıyla da belirlenebilir (Alexander ve Chern, 2023). Milletlerarası Ticaret Odası (ICC), Japonya Uluslararası Arabuluculuk Merkezi (JIMC) ve Singapur Uluslararası Arabuluculuk Merkezi (SIMC) gibi uluslararası kuruluşlar, arabulucuların yetkinlik ile sertifikasyonu doğrultusunda çalışmalarını yürütmektedir (Alexander ve Chern, 2023). UNCITRAL bünyesinde arabuluculuk hakkında bir uluslararası etik kod düzenlemesi Singapur Sözleşmesi'nin yeknesak bir uygulaması için gereklidir kanaatindeyiz.

2.4. Türk Hukuk Sisteminde Etik Kurallar Hakkında Bir Değerlendirme

Türkiye Arabulucular Etik Kuralları karşılaştırmalı hukuktaki etik kurallar esas alınarak hazırlanmıştır. Söz konusu etik kodların başlıcaları olarak eşitliği gözetme yükümlülüğü (madde 1), tarafların kendi kararını verebilmeleri (madde 2), tarafsızlık (madde 3), arabulucunun menfaat ilişkisi veya çatışmasının bulunmaması (madde 4), görevin özenle yerine getirilmesi (madde 5), gizlilik (madde 6) ve mesleki yeterlilik (madde 7) şeklinde sıralanabilir (ADB, 2022). İlgili etik kuralların Türkiye'nin hukuki ve sosyal yapısına göre revize edilmesi ve özellikle dava şartı arabuluculuk uygulamasındaki sorunların da revize aşamasında dikkate alınması yerinde bir aksiyon olacaktır. Zira Türkiye'de faaliyet gösteren arabulucuların yabancı unsurlu uyuşmazlıklarda hazırlamış oldukları arabulucu anlaşma belgelerinin sınır ötesi icra edilebilirliği ve Singapur Sözleşmesi uygulama alanına girebilmesi için önemli etik kodların süreç boyunca ihlal edilmemesi gerekmektedir.

Türk hukuku projeksiyonundan bakıldığında; Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu ve Adalet Bakanlığı tarafından yayımlanan Türkiye Arabulucular Etik Kuralları, Singapur Sözleşmesi'nin aradığı tarafsızlık ve bağımsızlık kriterlerini büyük ölçüde karşılamaktadır. Öte yandan Türk hukukunda dava şartı arabuluculuğa dair yasal düzenlemeler çok kısa aralıklarla yürürlüğe girmiş ve çok sayıda özel hukuk uyuşmazlığını kapsamına almıştır. Bu bağlamda Türk arabuluculuk mevzuatı yerel ve çoğunlukla tüketici, iş hukuku gibi dava şartı arabuluculuk odaklı tasarlanmış olması nedeniyle büyük ölçekli ve çok uluslu ticari uyuşmazlıkların esnek yapısında yetersiz kalma riskini barındırmaktadır. Türk mahkemelerinin, Singapur Sözleşmesi kapsamında önüne gelecek icra taleplerinde, yerel kalıpların ötesine geçerek UNCITRAL standartları ve IMI (Uluslararası Arabuluculuk Enstitüsü) Davranış Kodları gibi uluslararası teamülleri de dikkate alan aşkın bir vizyonla hareket etmesinin yerinde olacağı değerlendirilmektedir.

Türkiye Arabulucular Etik Kuralları'nın Singapur Sözleşmesi 5. maddesindeki standartları karşılama düzeyi açısından HMK ve HUAK hükümleri ile mukayesesi yapıldığında, Singapur Sözleşmesi'nin Türk hukukuna entegrasyonu için etik kuralların ve davranış standartlarının yeniden gözden geçirilmesi yerinde olacaktır. Örneğin HUAK'dan farklı olarak yazılı anlaşma yapılması hâlinde arabulucunun anlaşma belgesini imzalama yükümlülüğü Singapur Sözleşmesi'nde öngörülmemiştir. Zira HUAK'a göre taraflar süreç sonunda anlaşmış olsalar dahi yazılı bir anlaşma yapılması zorunluluğu yoktur. Ancak yazılı bir anlaşma yapılacak ise tarafların yanı sıra arabulucunun da anlaşmaya imza atması zorunluluğu öngörülmüştür. Oysaki Singapur Sözleşmesi'nde HUAK'dan farklı olarak arabulucunun imzası olmasa dahi sulh anlaşmasının yazılı olması gerekliliği düzenlenmiştir. Singapur Sözleşmesi'ne göre yazılı anlaşma belgesinde arabulucunun

imzası bulunmuyor ise anlaşmanın arabuluculuk sürecinde düzenlendiğinin arabuluculuk kurumunun onay belgesi gibi kanıtlarla ispatlanması mümkündür. HUAK'da kurumsal arabuluculuk düzenlemesi de yer almamaktadır. Sonuç olarak bu ve benzeri kuralların etik kurallar ve davranış standartları hâline getirilerek HUAK'ın revize edilmesi yerinde bir aksiyon olacaktır.

3. Singapur Sözleşmesi'nin Hukuki Yapısı ve Arabuluculuğa Yaklaşımı

3.1. Sözleşmenin Amacı ve Kapsamı

Singapur Sözleşmesi'nin dibacesinde arabuluculuğun uluslararası ticaret yönünden önemi vurgulanmış ve giderek daha fazla kabul gördüğünün altı çizilmiştir (Demirkol ve Aküzüm, 2020: 32). Uyuşmazlıkların ticari ilişkiler üzerindeki olumsuz etkisi ile mücadele etmek, uluslararası ticari işlemlerin taraflarca yönetilmesini sağlamak ve devletlerin adli mekanizmalarında tasarruf sağlanması Singapur Sözleşmesinin başlıca amaçları arasındadır.

Singapur Sözleşmesi'nin 1. maddesinde uygulama alanı belirlenmiş olup, uygulama alanı için gerekli unsurlar bir ticari uyuşmazlık olması, milletlerarası unsur içermesi, aile, tüketici uyuşmazlıkları gibi hariç tutulan uyuşmazlıklardan olmamasıdır. Benzer şekilde sulh anlaşmasının arabuluculuk sonucunda yapılması ve yazılılık şartını içermesi gerekmektedir. Aleyhine sulh anlaşmasına dayanarak icra talep edilen taraf, tarafların ehliyetinin olmadığını, anlaşmanın anlaşılabilir olmadığını, anlaşmanın nihai anlaşma olmadığını, anlaşmanın şarta bağlı olduğunu veya borcun ifa edildiğini iddia edip, hukuki yardımın reddini talep edebilir (Demirkol ve Aküzüm, 2020).

3.2. Sulh Anlaşmalarının İcra Edilebilirliği Mekanizması

Milletlerarası ticari uyuşmazlıkların genel olarak çözüm yolları üçe ayrılabilir (Ekşi, 2020): taraflarca milli mahkemelerin yetkili kılınması, tahkim ve arabuluculuk. Çağımızda uluslararası ticari ilişkilerin merkezinde yer alan sözleşmeleri düzenleyen "uluslararası ticaret kanunu" ya da "uluslararası borçlar kanunu" mevcut değildir (Şanlı, 2023). Onun yerine ikili ya da çok taraflı milletlerarası sözleşmeler ile üretici ve tüketici arasında hizmet ve mal değişimi işlemleri düzenlenmeye çalışılmaktadır. Bu araçlardan birisi de arabuluculuk konusundaki Singapur Sözleşmesi'dir. Uygulama alanı sadece ticari ilişkiler olup, sulh sözleşmesinin sınır ötesi icra edilebilir olması için ülkelerin kamu düzeninin ihlal edilmemesi ve arabuluculuk davranış standartlarına uygun hareket edilmesi gibi kırmızı çizgiler mevcuttur. Arabuluculuk sonucunda yapılan sulh anlaşmasının icra edilebilir olması Singapur Sözleşmesi kapsamında etki doğurabilmesi için Sözleşme'nin 5. maddesindeki hukuki yola başvuru ret sebeplerini içermemesi gerekmektedir (Özsunay,

2021). Sözleşme'nin 5/(1)(e) bendine göre arabuluculuğa dair standartların ciddi şekilde ihlal edilmesi ve bu ihlal olmasaydı tarafların sulh anlaşmasını yapmayacak olması hâlinde anlaşmanın icra edilememe riski mevcuttur.

3.3. Singapur Sözleşmesi'nde Arabulucu Etiği ve Davranış Standartlarının Yerine Eleştirel Bakış

Arabuluculukta davranış standartları ve etik ilkeler tüm süreçte aranması gereken ideal davranış kalıplarıdır. Ancak Singapur Sözleşmesi'nin 5. maddesinde hukuki yollara başvurunun reddi sebepleri, arabuluculuk sürecinin derinlemesine analiz edilmesine neden olacağı gerekçesiyle literatürde eleştirilmiştir (Žukauskaitė, 2019). Literatürdeki farklı bir görüşe göre ilgili düzenleme arabuluculuk süreçlerinde olup biten her şeyin incelenmesini gerekli kılmaz, sadece ihlal edilen durumun incelenmesi yeterlidir (Kallipetis, 2019). Bir başka eleştiri konusu da hukuki yola başvuru reddi sebepleri konusundaki takdir hakkıdır. Şöyle ki ret gerekçelerinden biri mevcut olsa dahi hukuki yardım reddedilmeyebilir (Lim, 2024). Literatürde Sözleşme'nin 5. maddesinin nasıl yorumlanacağı konusunda belirsizlik olduğu ve bu maddenin gizliliğin önünde bir engel olduğu ileri sürülmüştür (Takahashi, 2020). Son olarak bir başka eleştiri konusu da Sözleşme'nin 5/(1) maddesinde hukuki yardım konusunda aleyhine yardım talep edilen tarafın talebinin aranmasıdır (Lim, 2024). Zira 5/(1) maddesi uyarınca ilgili fıkradaki ret gerekçelerinin tamamı mevcut olsa dahi hukuki yardım sebepleri resen incelenemeyecektir.

4. Sonuç

Singapur Sözleşmesi, uluslararası ticari arabuluculuk sonucunda ortaya çıkan sulh anlaşmalarının sınır ötesi icrasını mümkün kılan ilk küresel hukuki çerçeveyi oluşturmuştur. Bu yönüyle Sözleşme, arabuluculuğun uluslararası ticari uyuşmazlıklarda tahkime alternatif ve etkin bir uyuşmazlık çözüm yöntemi olarak kabul edilmesine önemli katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte Sözleşmenin önemi yalnızca icra edilebilirlik mekanizması kurmasından ibaret değildir. Sözleşme aynı zamanda arabuluculuk faaliyetinin güvenilirliği ile arabulucunun etik davranışı arasında doğrudan bir ilişki kurarak uluslararası arabuluculuk hukukunda yeni bir yaklaşım ortaya koymuştur. Sözleşme'nin getirdiği bu icra mekanizmasının başarısı, sadece hukuki metinlerin varlığına değil, sürecin asli aktörü olan arabulucunun etik ve profesyonel kalibresine doğrudan bağlıdır. Bu bağlamda Sözleşme, arabuluculuk mekanizmasının varoluşsal sütunları olan etik kuralları, soyut birer temenni olmaktan çıkarıp icranın durdurulabilmesi mekanizmasıyla normatif birer yaptırıma dönüştürmüştür. Özellikle Singapur Sözleşmesi'nin 5/(1)(e) ve 5/(1)(f) hükümleri, arabulucunun ciddi etik ihlallerinin ve

açıklanmayan menfaat çatışmalarının sulh anlaşmasının icrasının reddine yol açabilmesini öngörmektedir. Böylece ilk kez uluslararası bir sözleşme düzeyinde arabulucunun tarafsızlığı, bağımsızlığı ve dürüst davranma yükümlülüğü icra edilebilirlik rejimiyle bağlantılı hâle getirilmiştir.

Diğer taraftan Singapur Sözleşmesi'nin etik standartlar konusunda kapsamlı bir düzenleme getirdiğini söylemek mümkün değildir. Sözleşme, etik ihlalleri icranın reddi sebebi olarak kabul etmekte ancak bu ihlallerin kapsamını, ölçütlerini ve değerlendirme yöntemlerini ayrıntılı biçimde belirlememektedir. Özellikle 5/(1)(e) hükmündeki "serious breach-ciddi ihlal" kavramının içeriğinin açık olmaması ve uluslararası düzeyde ortak bir arabuluculuk etik kodunun bulunmaması, farklı devlet mahkemelerinin aynı olayları farklı biçimlerde değerlendirmesi riskini ortaya çıkarmaktadır. Bu durum ise sözleşmenin uygulama birliğini ve öngörülebilirliğini zayıflatabilecek niteliktedir.

Günümüzde uluslararası ticaretin dijitalleşmesi, çevrimiçi uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin yaygınlaşması ve çok kültürlü ticari ilişkilerin artması, multidisipliner bir yaklaşımla arabuluculuk etiğine ilişkin daha ayrıntılı ve ortak standartların oluşturulmasını gerekli kılmaktadır. Yapay zekâ destekli ve çevrimiçi arabuluculukta yeni etik risklerin de özellikle arabuluculuk yöntemini uyuşmazlık çözümünde aktif olarak kullanan devletlerin gündeminde yer aldığı ve önem teşkil ettiği de unutulmamalıdır. Bu kapsamda UNCITRAL öncülüğünde uluslararası kabul görecek arabuluculuk etik kodlarının hazırlanması, arabulucular için ortak akreditasyon sistemlerinin geliştirilmesi ve menfaat çatışması, tarafsızlık ile açıklama yükümlülüğüne ilişkin standartların somutlaştırılması önem arz etmektedir.

Sonuç olarak Singapur Sözleşmesi, uluslararası arabuluculukta etik standartları ayrıntılı biçimde düzenleyen bir metin olmamakla birlikte, etik ihlalleri uluslararası icra rejiminin merkezine yerleştirerek küresel arabuluculuk hukukunda önemli bir dönüm noktası oluşturmuştur. Küresel arabuluculuk etik rehberinin oluşturulması, Singapur Sözleşmesi'nin gelecekteki başarısının ve yeknesak uygulanmasının anahtarı olacaktır. Sözleşmenin gelecekteki etkisi, yalnızca sulh anlaşmalarının icrasını kolaylaştırmasıyla değil, aynı zamanda uluslararası arabuluculukta ortak etik standartların gelişimine sağlayacağı katkı ile de ölçülecektir.

Kaynaklar

Alexander, N. ve Chern, C. (2023). The Singapore Convention. R. Gulati, T. John ve B. Köhler (Eds.), *The Elgar companion to UNCITRAL* içinde (ss. 242–266). Edward Elgar Publishing.

Alexander, N., Chong, S. ve Giorgadze, V. (2022). *The Singapore Convention on mediation: A commentary* (2. bs.). Kluwer Law International.

Alikılıç, Ö. (2017). *Arabuluculukta etkili iletişim*. Nobel Yayıncılık.

Aydın, İ. (2022). *Ticari davalarda dava şartı olarak arabuluculuk*. On İki Levha Yayınları.

Azaklı Arslan, B. (2018). *Medeni usul hukuku açısından zorunlu arabuluculuk*. Yetkin Yayınları.

Bush, R. A. B. ve Folger, J. P. (2013). *Arabuluculuk ve getirileri: Dönüşümsel çatışma yaklaşımı* (G. Sart, Çev.). Nobel Yayıncılık.

Büyükay, F. (2018). *Arabuluculuk anlaşma belgesi ve icra edilebilirlik şerhi*. Adalet Yayınevi.

Chua, E. (2019). The Singapore convention on mediation: A brighter future for Asian dispute resolution. *Asian Journal of International Law*, 9(2), 195–205. https://doi.org/10.1017/S2044251318000309

Çırkan, M. H. (2021). *Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculukta eşitlik ilkesi*. Yetkin Yayınları.

Demirkol, B. ve Aküzüm, U. (2020). *Türkiye'de Med-Arb (arabuluculuk-tahkim)*. On İki Levha Yayıncılık.

Ekmekçi, Ö., Özekes, M. ve Atalı, M. (2018). *Hukuk uyuşmazlıklarında ihtiyari ve zorunlu arabuluculuk*. On İki Levha Yayınları.

Ekşi, N. (2020). *Milletlerarası ticaret hukuku* (4. bs.). Beta Basım Yayım.

Eminoğlu, C. ve Erdoğan, E. (2020). *Ticari uyuşmazlıklarda ihtiyari ve dava şartı (zorunlu) arabuluculuk.* Adalet Yayınevi.

Erdost, B. (2022). *Arabulucunun hukuki sorumluluğu*. Yetkin Yayınları.

Eren, M. Y. (2016). *Teoride ve uygulamada uluslararası arabuluculuk*. Adalet Yayınevi.

Erol, M. (2018). *Türk hukukunda arabuluculuk ve teşkilatlanması.* Adalet Yayınevi.

Goodman, A. (2017a). *Arabuluculuğa hazırlanmak: Arabuluculuktan yararlanacaklar için rehber* (A. Bıçaksız ve Z. Alkın, Çev.; A. Süleymanoğlu, Ed.). Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı.

Goodman, A. (2017b). *Arabuluculukta etkili taraf vekilliği: Uygulayıcı rehberi* (3. bs.; A. Bıçaksız ve Z. Alkın, Çev.; A. Süleymanoğlu, Ed.). Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı.

Işıktaç, Y. (2014). Türk arabuluculuğunda etik modeli ve etik ikilemler. Y. Işıktaç (Ed.), *Hukuk uyuşmazlıklarında arabuluculuk sempozyumu I* içinde (ss. 53–76). Sümer Kitabevi.

Kallipetis, M. (2019). Singapore Convention defences based on mediator's misconduct: Articles 5.1(e) & (f). *Cardozo Journal of Conflict Resolution,* 20(4), 1197–1207.

Kekeç, E. K. (2016). *Arabuluculuk yoluyla uyuşmazlık çözümünde temel aşamalar ve taktikler* (3. bs.). Adalet Yayınevi.

Kıyak, E. (2018). *Dönüştürücü arabuluculuk: Problem çözücü arabuluculuk ile uyumlaştırılması*. Seçkin Yayıncılık.

Koçyiğit, İ. ve Bulur, A. (2019). *Ticari uyuşmazlıklarda dava şartı arabuluculuk*. Adalet Bakanlığı Yayın İşleri Daire Başkanlığı.

Köhler, B. (2023). Blaming the middleman? Refusal of relief for mediator misconduct under the Singapore Convention. *Journal of Private International Law*, 19(1), 42–66. http://doi.org/10.1080/17441048.2023.2189779

Memiş, A. B. (2020). *Ticari uyuşmazlıklarda zorunlu arabuluculuk* usulü. Seçkin Yayıncılık.

Moore, C. W. (2016). *Arabuluculuk süreci: Anlaşmazlık çözümünde pratik stratejiler* (4. bs.dan çev.; T. Kaçmaz ve M. Tercan, Çev.; T. Kaçmaz ve A. Türnüklü, Ed.). Nobel Akademik Yayıncılık.

Özsunay, E. (2021). *Arabuluculuk sonucunda yapılan uluslararası sulh anlaşmalarının icrası hakkında Singapur Sözleşmesi ve UNCITRAL Model Kanunu* (2. bs.). Aristo Yayınevi.

Polat, M. (2010). *Milletlerarası usul hukukunda arabuluculuk*. Yetkin Yayınları.

Sayın, B. (2021). *Ticari dava şartı olan arabuluculuk: ADR serisi cilt 1*. Yetkin Yayınları.

Şahin Ceylan, Ş. (2009). *Geleneksel toplumdan modern topluma alternatif uyuşmazlık çözümü*. On İki Levha Yayınları.

Şanlı, C. (2023). *Uluslararası ticari akitlerin hazırlanması ve uyuşmazlıkların çözüm yolları* (8. bs.). Beta Basım Yayım.

T.C. Adalet Bakanlığı Hukuk İşleri Genel Müdürlüğü Arabuluculuk Daire Başkanlığı. (2022). Türkiye Arabulucular etik kuralları. https://adb.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/13032023103745T%C3%BCrkiye%20%20Arabulucular%20%20Etik%20Kurallar%C4%B1.pdf

Takahashi, K. (2020). Enforcement of mediated settlement agreements under the Singapore Convention and the UNCITRAL Model Law: An argument for the opt-in model. C. Campbell (Ed.), *International mediation: The comparative law yearbook of international business* içinde (ss. 63–83). Kluwer Law International.

Tan, Y. (2022). An analysis of mediators' misconducts relating to Articles 5(1)(e) and 5(1)(f) of the Singapore Convention on Mediation. *Bristol Law Review*, 8, 115–142.

Tanrıver, S. (2022). *Hukuk uyuşmazlıkları bağlamında arabuluculuk* (2. bs.). Yetkin Yayınları.

Tanrıver, S. (2023). *Alternatif uyuşmazlık çözümleri*. Yetkin Yayınları.

Tunca, M. A. (2023). *İş uyuşmazlıklarında Türkiye'de ve farklı hukuk düzenlerinde arabuluculuk*. Yetkin Yayınları.

Lim, V. A. Q. (2024). Operationalising Article 5(1)(e) of the Singapore Convention on Mediation. J. Lee, M. Lim, I. R. B. Rosazizi ve M. Loh (Ed.), *Contemporary issues in mediation: Volume 8* içinde (ss. 1–10). World Scientific Publishing.

Yarar, G. (2023). *Milletlerarası özel hukukta arabuluculuk* (2. bs.). On İki Levha Yayınları.

Zenginkuzucu, D. M. (2017). *Uluslararası ticaret ve yatırım uyuşmazlıklarının dostane çözümüne ilişkin temel metinler* (2. bs.). Legal Yayıncılık.

Žukauskaitė, M. (2019). Enforcement of mediated settlement agreements. *Teisė*, 111, 205–217. http://doi.org/10.15388/Teise.2019.111.12